№ 2. ՅՈՒՆՎԱՐԻ 17 (29) 1877 ՅՈՒՆՎԱՐԻ 17 (29) № 2.

Վ ԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 7 րուբլ, կէս տարվանը 4 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը, պ. Ծատուրեանի և Արամեանցի խանութում.

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ։

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ

կը հրատարակվի այս 1877 Թվից շաբաթը երկու անգամ։ Տարեկան գինը 7 րուբլ, կէս տարվանը 4 րուբլ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այսօրվայ ներկայացումն։ — Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Մօսկվայից։ Նամակ խմբագրին։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։ — Արտաքին տեսութիւն։ Գերմանիա։ Թիւրքիա։ Արարատեան ընկերութիւն։ Նամակ Հռօմից։ Արտաքին լուրեր։ — Յայտարարութիւններ։ — Բանասիրական։ Վարինկի վեչերը։

ԱՅՍՕՐՎԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

—

Այսօր յունվարի 17-ին, հայ Թատրօնասիրական ներկայացումն լինելու է Թիֆլիսի Թատրօնում. խաղացողները՝ օրիորդներ, տիկիններ և երիտասարդներ պատկանում են մեր հասարակութեան լուսաւորված դասին, մեր ինտելիգենցիային։ Նպատակը բարեգործական է և որքան մեզ յայտնի է, յօգուտ մի չքաւոր ընտանիքի, որի երկու փոքր աղջիկները ուսանում են մեր քաղաքի իգական դպրոցներից մինի մէջ։

Գուցէ ամբողջ աշխարհիս երեսին չը կայ մի ազգ, ինչպէս հայոց ազգը, որ այդքան մեծ ծաւալ ունենար դէպի ուսումը և գուցէ ոչ մի ազգ էլ չը կայ, որ մեր ազգի պէս այդքան քիչ միջոց ունենար լրում տալ իր այդ բարոյական ծարաւին։

Հասկանալի է ուրեմն որքան գովելի է մեր տիկինների և երիտասարդների այդ բարեգործական ձիտաւորութիւնը՝ Թատրօնական ներկայացման միջոցով նիւթապէս նպաստել նոր սերունդին իր ուսման մէջ։

Այդ տեսակ գործից ի՞նչ աւելի բարձր, ի՞նչ աւելի վսեմ գործ կարող է լինել՝ նպաստել ուսում առնող երիտասարդութեանը, նիւթապէս օժանդակել լուսաւորութեան ծարաւը ունեցող երեխաներին։

Որքա՞ն մեր ազգի երեխաներից կորչում են, անհետանում են, չը կարողանալով հասնել իրանց ցանկացած նպատակին, հիմնաւոր ուսում ստանալուն, միմիայն այն պատճառով որ չքաւոր են, որ նիւթապէս ապահոված չեն։ Որքա՞ն աշխատասէր, օրինաւոր, ընդունակ մարդիկ ընկնում են, ենթարկվում են հասարակութեան ճնշմանը, ընկնում են նորա ամենաստոր մակերևոյթի տակ, կուլ են գնում անբարոյականութեան անդունդի մէջ, միայն այն պատճառով, որ նիւթական միջոցների պակասութեան շնորհով չը կարողացան ստանալ մի որ և է ուսում, չը կարողացան իրանց մատաղ հասակում լրում տալ իրանց բարոյական և մտաւոր ծարաւին...

Մենք կը վերջացնենք մեր խօսքը, ցանկանալով, որ այսօրվայ բարեգործական ներկայացման պէս ներկայացումները բացառական և առանձնական երևոյթներ չը լինէին, այլ որ այս գործը ստանար մեզ մօտ մի հաստատ և տևողական կազմակերպութիւն։

Ցանկալի է մի մանաժողովի պէս կազմակերպված հիմնարկութիւն, որ աչքի առջև ունենալով ազգի ամենամեծ կարիքը՝ հաստատուսման տարածվելը, օգուտ քաղէր այդ տեսակ ներկայացումներից և նորան նման ձեռնարկութիւններից որպէս դրամագլուխ հաւաքելու հաստատ, տևողական, մշտական աղբիւրներից։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

—

Դեկտեմբերի 24-ին, 76

Դեկտեմբերի 21-ին Մօսկվայի կայսերական Բազմարուեստեան ուսումնարանի հանդիսաւոր ժողովի մէջ կարդացուեցաւ նորա հաշիւը և ճառը։ Այդ հաշւից երևում է որ ուսումնարանը մեծ օգուտներ է քաղել Ֆիլադելֆիայի համաշխարհական հանդէսից և մի և նոյն ժամանակը մեծ տպաւորութիւն է ունեցել Ամերիկայի երևելի արհեստագէտների վերայ, որոնք և դիմում են Պետերբուրգ դէպի իւրեանց դեսպանը, պրօֆեսօր-դօկտօր Եօհն-Ռունկլ պրեզիդենտի առաջնորդութեամբ՝ Թէ Պետերբուրգի և Մօսկվայի բազմարուեստական ուսումնարանների Ֆիլադելֆիա ուղարկած իրանց գործնական մեքենական արհեստ սովորելու կարգը այնքան գեղեցիկ կատարելագործված է որ՝ վճռելով տարածել բոլոր իրանց ինստիտուտներում, խնդրում են այդ ուսումնարանների դիրեկտօրների համաձայնութեամբ ուղարկել զանազան ձեռագործների և մեքենաների օրինակներ։

Ուսումնարանը ստացել է Ֆիլադելֆիայի համաշխարհական հանդէսում երեք մեդալ և մի և նոյն ժամանակը մեծ գովասանութիւն Ամերիկայի, Անգլիայի, Գերմանիայի և Ռուսաստանի լրագիրներում։

Այս ձմեռ Մօսկվայում օդը սաստիկ փոփոխական է։ Տասն օր սրանից առաջ—32 աստիճան էր, այնպէս որ երկու երեք մարդ սառեցան փողոցումն, ծառերը Թռչելու ժամանակը սառչում էին և վերԹափում։ 20-ին և 21-ին ձիւնը սկսեց հալչել և ջերմաչափը ցոյց էր տալի +3 և +4 աստիճան։ Իսկ այսօր 24-ին, փչում է սաստիկ հիւսիսային քամի և—18 աստիճան է։

Լ. Խան-Աղեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Երևան, յունվարի 6—ին

Խոնարհաբար խնդրում եմ ձեր լրագրի յաջորդ համարներից մէկի մէջ տպագրել այս իմ նամակը, որ գրել եմ ես հանդէպ ձեր հաղորդած Վաղարշապատից լուրին վերաբերութեամբ այն վէճին, որ պատահել է անցեալ տարի սուրբ Էջմիածնայ միաբանութեան և գառապետի մէջ։ (Տես «Մշակի» 48-րորդ համարը՝ դեկտ. 16-ից 1876 Թ.)։

Կարելի է ձեզ ևս յայտնի լինի, որ Երևանայ նահանգում, ամառուայ սաստիկ շոգերի ժամանակը՝ ջրի սակաւութեան պատճառով շատ անգամ ծագում են վէճեր և անբաւականութիւններ զանազան գիւղերի հասարակութեանց մէջ և շատ անգամ էլ պատահումէ, որ այս կամ այն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՐԻՆԿԻ ՎԵՉԵՐԸ

—

(Շարունակութիւն)

Ախ փուղ, ինչի խս էտէնց անդաղաստան, վուր ում ջիբումը շատ կայ, էլի ընգի խս գնում. ինչ կուլէր, մէ տաս, տասէրկու մանէԹ Մակակօի ջիբումն էր էլի։ Էսէնց փիքր արաւ Մակակօն ու էն սահաԹին ձեռը ջիբն էրիտ, մէ տեսնէ ղուրԹ խօ բարի հրիշտակը դեւէր չէր ածի էն փուղը նրա ջիբումը. ամա ձեռը դարդակ դուս էկաւ։ Խիստ սրտին դիբաւ, վուր փուղն էսէնց անօրէնք է վարվում նրա հիդ ու աչքերն արտըսունքոտվեցաւ։

ՂուրԹ է իր կարի համա մէկը մանէԹու կէս պարտ էր, մէկը իրիք ու տաս շայի. ամա էնէնց էր բարիշած, վուր մնացած կարն էլ պիտի տաբիլ էր ու էն փուղիրն ու նուր մուղդը մէտի պիտի ստացիլ էր. մնացած կարը հազիր չէր ու անդսկածի վունց էր պրծի...

Ի՞նչ անէ, կէհայ նրանց մօդ, մուշտարիք ին, կու ճանչնան, գուզէ նրանցմէն էն մանէԹ ու կէսն էլ ու իրիք ու տասշային էլ, Աստուծ մէջ կու գցէ, վուր խիստ հարկաւոր է, աղանչաք կօնէ, վուր հիմիսկեւէտ տան... կօսէ, վուր քաղցած է, ալուր չունին տանը, պիտի ալուր առնի... ամա վայ Թէ չը տան, վայ Թէ ասին, վուր էտէնց չին բարիշած, էլ ինչի համա գնայ, ինչ էրէսով գնայ։ Չէ, մահը լաւ է էս գնալու վրա։ Պիտի սուտ խօսի, պիտի սուտ օրԹում ուտի, պիտի աղկըտի պէս ուզի ու ուզածը չը կատարուի, պիտի սուտ լաց ըլի... ու ղուրԹ լաց էլաւ...

Ա՜խ, Վարինկա, ով էր ասում քիզ վեչեր սարքիս ու Մակակօին մեձրիս...

Համ էլ չուրը, ով էրիտ նրան Վարինկի վեչերի լաիղ չուրիր... ամա չուրը խօ փուղ չէ, չուրի ճարիլը հիշտ է՝ պլատօկը կէկէլմէն բան գուզէ, ճակտի աղուխը ՆինուցումԷն, դէրիէն խօ լաւն ունէր, Ջաւկուան կարած, ու դէրիի տակը ով ինչ է տեսնում Թէ ինչ ունէ հաքին... փուղն էր, էն անիծած փուղը, էն էլ էնդադա փուղը, ինչ էն գիշիր նրան հարկաւոր էր, վուր օչով չէր բան տայ նրան...

Ո՞վ գիդէ, կուլի կունդուրինց ԹաԹէլը կանենայ, հիռու չէր, նա էլ էն քուչաբանդումն էր կէնում. ամա ԹաԹէլը առանց գրաւ վուր օչավուն վունչիչ չէր տալի, նրան ինչի կու տէր, ինչ անինք Թէ մօղիկ հարեան է։ Պիտի նրան էլ աղանչաք անի ու նրա մօդ էլ էրէսը սևնայ. էս խօ էլի էն դուս էկաւ, էլի էն ջուղաբն իմացաւ, ինչոր մուշտարեբեմէն պիտի իմացիլ էր...

* * *

Էս մտքիրը ծովի տալղէրու պէս բաբաԹ բաբաԹ գալիս ու գնում էին խիղճ Մակակօի գլխումն ու մէկ մէկու դիպչելով Թաց էին անում նրա սև աչքիրը։

Ի՞նչի է նա խիղճ ու ուրիշը չէն, գանգատուեցաւ իրան իրան Մակակօն, ինչի նա էլ էնդադա չունէ, ինչոր ուրիշը, ինչի պիտի զրգուի նա Վարինկի վեչերեմէն, ինչի պիտի ձայօն կարծի, Թէ լոտօի փուղ չունէր ու էնդուր չը գնաց... ԱմուԹու Թշիրն ալանձուա էլաւ ու ջիգրը կարի վրա հանից։ Էնէնց շտապեցրուց, էնէնց շտապեցրուց կարը, վուր անդսկածի ասիղը ձեռին փշրվում էր։

Մէրաչ Մակակօս էրէսումը փոխուեցաւ՝ կունդուրինց ԹաԹէլը նուրմէկանց միտն էկաւ, ամա էնէնց, վուր հէնց գիդէր կչտին կանգնած է ու անգձումը խօսումէ. սիրտը դնգընգաց ու էրէսը խէչը հանից։

Նալաթ քի չար սատանայ, ասաւ Մակակօն ու կարը վէր դցեց։

Ինքը վիկացաւ կարեմէն, Թէ էն չար սատանէն վիկացրուց, չիմացաւ Մակակօն. ամա մէքիչ վուխտուան էդնէն զանգկի արչիւը նստած էր ու զանգկեմէն հանած ճարումաղաԹ էրծԹէ սաքեչէն ձեռին տնտղում էր։

Էս սաքեչէն դեղէն էր բախչի բաժնքումն ու էնդումէն դէսը Թէզուղ չուրս տարի էլ էր անցկացի, Մակակօն նուր էր ծանդր ու Թէմիւ անում ձեռումը, նուր էր տեսնում, վուր տակը ինչոր դամղէք կայ, նուր էր վարաուրդ անում, վուր աՓներումն ինչոր բարակ հաշիա կայ նշխած։

Շուտ ու մուտ էրիտ էս սաքեչէն Մակակօն ու դօշին կպցրուց. հէնց գիդէր իր մօրն է փաԹըԹվում... Խիմճ մէր, իրիք տարի աւել էր մեռիլ էր ու Մակակօն հէնց գիդէր էս բախչիչը նրամէն նուր էր ստանում...

Էս հանգի իմքինը գրաւ կու դնուի, միղկ չէ Աստծու մօդ, փիքր էր անում Մակակօն Թաց աչքերով. ամա գրաւ դնիլը խօ ծախիլ չէ, Թէ գուզ տաս Թուման էին տուի, ինչի էր ծախում, էն էլ էն հանգի գրաւը, վուր Թափելու հաստատ ումիկ ունէ։ Ի՞նչ հաշաԹ, վուր գրաւ դնէ... իրիք մանէԹ մարԹու տուածն ունէ, մանէԹ ու կէսն ու իրիք ու տաս շային հէն մուղդն է, էս ուԹ մանէԹ. մէ վից մանէԹ էլ, կարը վուր Թամամ անէ, նուր մուղդ կու ննգնի. տաս չուրս մանէԹ փուղ կօնէ ու էն գիշիրը խօ մէ տաս, տասէրկու մանէԹ աւելի չէ հարկաւուր։

* * *

Ամա մարԹը... մարԹը վուր իմանայ, ինչ օր կու կանգնեցնէ Մակակօի գլխին։ Կէծակի պէս անցկացաւ էս միտքը նրա գլխումն ու սաղ ջանը դուղ ննգաւ։

Ուզումէր սաքեչէն էն սահաԹին յիդ զանդուկը դնի, ամա սատանականց Վարինկի վուղջ վեչերը էն սաքեչի մէջն էրեւաց...

Կպաւ Մակակօի աչքիրը վրէն, ու էլ չէր կանացի հիռացնի, աչքարա տեսնում էր նա էն վեչերը, էն փառքը, էն հարստուԹինը, էն միծաօղլաններու կնգըերանցը, վուր կուռը կանգը գցած, կօսէիր, դիփ մէտի էն սաքեչումն էին մանգալի ու ինքն էնդի չէր. նրանք ուրախանում էին, խօսում էին, ծիծաղում էին ու ինքը

ամեն չտրեջ արդար կոմպը գրկված է, իսկ անարդարը շահված։

Անցեալ ամառ [illegible] խաղացել։

Էջմիածնայ միաբանութիւնը տեսնելով Վաղարշապատ գիւղի և վանքին պատկանեալ ցանքերը, այգիքը և անտառը վնասի ենթարկուած՝ սկզբումը հեռագրով և ապա խնդրագրով դիմել էր նահանգապետին, որ նա թոյլ չը տայ գաւառապետին խառնուիլ ջրի հարցին և մի և նոյն ժամանակը խնդրած էր ստիճանաւոր ուղարկել արձանագրութիւն (ակտ) կազմելու տալու վնասների քանակութիւնը որոշելու համար։ Այստեղից աշկարայ է, որ տէրը աթոռը չէր կարող անտեղի հարց բարձրացնել և երևակայութեամբ վնասներ ստեղծել։

Համաձայն այդ հեռագրին և խնդրագրութեան թէև ուշ, ուղարկուեցաւ Երևանայ նահանգական կառավարութեան խորհրդականներից մէկը արձանագրութիւն կազմելու և մէկէլ կարբի գետի ջրի վերաբերութեամբ մի քանի հարցեր պարզելու համար։

Հոկտեմբերի 19-ին անցեալ 1876 ամի յիշեալ խորհրդականը առանձին ազդարարութեամբ հրաւիրեց և ինձ, իբրև Սինոդի փաստաբանին, ներկայ գտնուել նահանգապետի յանձնարարութիւնքը կատարելիս։ Այդ խոկ օրը խորհրդականը, նոյնպէս նահանգապետի նշանակած էկսպերտի հետ միասին՝ սկսեց արձանագրութիւն կազմել։ Պաշտօնական անձինքը ի ներկայութեան իմ, գաւառապետի և մի քանի հոգու Սինոդի անդամներից, աչքի տակ ձգելով վնասուած անտառի հազիւ թէ քառորդ մասը՝ արձանագրութիւն կազմեցին և միջին գրեցին. «մանրամասն զննելով անտառը գտանք» և այլն և այլն։ Ես արձանագրութեան տակ ստորագրելիս՝ չընդունեցի այդպիսի վաւերական։ Ինչպէս տեսնում էք, պ. խմբագիր, այս գործի մէջ իմ դերս եղել է ներկայ գտնուել և ոչ թէ երկարաբանութեամբ գործ պաշտպանել, իսկ խորհրդականինը արձանագրութիւն կազմել և ոչ թէ քննել և գործ վճռել։

Լուսաւորչական Հայոց Սինոդը՝ տեսնելով, որ այս ընթացքից ոչինչ սպասել չէ կարելի՝ միւս օրը, հոկտեմբեր ամսի 20-ին, հաղորդագրութիւն ուղարկեց պ. խորհրդականին յայտնելով, որ նոյն օրը փաստաբանի ներկայութիւնը մի քանի յարգելի պատճառներով նա աւելորդ է համարում, այնպէս որ խորհրդականի կարբի ջրի վերաբերութեամբ հարցերը քննելիս՝ ես բոլորովին ներկայ չեմ եղած։

Կիսատ թողնելով նահանգապետի յանձնարարութիւնքը խորհրդականը վերադարձաւ Երևան և գործը ներկայացրեց նահանգական կառավարութեանը, որտեղ դեռ ևս պէտք է քննուի վանքական ջրի հարցը։ Սակայն ոչինչ գործ մինչև այսօր չէ վճռուած և ձեզ հաղորդած լուրը առաջին տողից մինչև [illegible]

[illegible]

Լուսաւորչական Հայոց Սինոդի հաւատարմատար,

Ռուբէն Ջալալեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս յունվարի 8

Այս վերջին ամիսներում շատ և շատ թէ գրաւոր և թէ բանաւոր խօսակցութիւնների նիւթ են դարձել մեր ծխական դպրոցները, և պէտք է ասել որ՝ շատերը բաւական թիւր գաղափար և համոզմունք ունեն այս մեր տարրական կրթարանների վերա։ Երբ մեզ ու մեզ մտածում ենք այդպիսի մի անմխիթար երևոյթի յառաջանալու վերա, ակամայից գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ այդպիսի սխալանքների խորխորատի մէջ ընկնելու միակ պատճառն այն է եղել և խսկապէս այն է, որ մեր հասարակութեան հասկացող համարուող դասը չէ սիրում մեր ծխական դպրոցներին այցելութիւն անել երբեմնապէս. այլ նոցա քաջ յայտնի լինելով թէմական վերատեսչի ընտրութիւնից առաջ մեր դպրոցների ունեցած դրութիւնը չեն կամենում հաւատալ, որ հոգաբարձութեան անհոգութիւնը կորչելով ծխական դպրոցների վերայից, և հասանելով նոցա վերա թէմական վերատեսչի հսկողութիւնը, կերպարանափոխուել են նոքա բոլորովին, և երիտասարդ վարժապետների վառ աշխոյժով նոքա իրանց յետադիմութիւնը փոխել են յառաջադիմութեան։

Քաջ գիտենք, որ ոչ մի անձն. որ հետաքրքրուել է ծխական դպրոցներով, իրան իրաւունք չը պիտի համարէ հակառակուել մեզ հետ. երբ ի նկատի ունելով այն հանգամանքը, որահա երեք տարի է, որ մեր ծխական դպրոցները ունեն որոշեալ նախագիծ, որոյ արդիւնքները եղել են այն, որ արական սեռի ծխական դպրոցներից պատրաստուած աշակերտները մտել են Ներսիսեան դպրոցի առաջին և երկրորդ դասատունները և այժմ էլ յառաջադէմ աշակերտներ են նոյն դպրոցի մէջ, իսկ օրիորդական ծխական դպրոցներում աւարտող աշակերտուհիք մըտած են Մարիամեան ուսումնարանի առաջին բաժնի և Գայիանեան միջնակարգեան դպրոցի երկրորդ դասատունները՝ ենթարկուելով ամենախիստ քննութեանց ամեն առարկաներից։

Այս ամեն ճշմարտութիւնները աչքի առաջ ունենալուց յետոյ, միթէ անիրաւութիւն չէ յարձակուել ծխական դպրոցների վերա, և ուրանալով նոցա գործած մեծ գործը, ասել թէ ծխական [illegible] տարրական կրթարաններից, մի օր կը տեսնենք այն անմխիթար երևոյթը, որ մեր ծխական դպրոցները բոլորովին կը փակուեն... և մեր ահագին քաղաքի աղքատ ընտանեաց բազմաթիւ որդիքը պարապ կը թափառեն փողոցէ փողոց։ Այո՛, կը կատարուին այս ամենը, որովհետև տեսուչները, որոնք համարեա ձրիապէս գործում են ծխական դպրոցներում, վհատուելով կը հրաժարուին իւրեանց պաշտօնից և դասին 31 կոպէկ ստացող վարժապետներն էլ, զզուելով, կը հեռանան դպրոցներից, երբ կը տեսնեն, որ չարունակ նոցա աշխատութիւնը գնահատողներ չը կան։

Մենք բոլորովին հաստատ գիտենք, որ այն ժամանակ այդ մեր մեծ մեծ խօսողներն էլ անպատճառ ձեռքերները լուանալով, կը հեռանան և մեր ծխական դպրոցների աւերակների վերա կը մնայ ողբալ և կոկոալ ակուաներին։

Ք.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Тифл. Вѣстн.» լրագրին հեռագրում են ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ, որ դեկտեմբերի 6-ին Ս. Պետերբուրգում արած դեմօնստրացիայի գործը կը քննվի Սենատում այս յունվարի 18-ին։ Մեղադրվածների թիւը 21 է, որոնցից 4 կանայք են։

—

«Тифл. Вѣстн.» լրագրին հեռագրով հաղորդում են Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ յունվարի 12-ից որ կայսերութեան նախահաշիւը 1877 թւի համար հրատարակվեցաւ։ Նա հաւասար է 570 միլիօն րուբլին։ Անդրկովկասեան երկրի եկամուտը ցոյց է տուած 7,300,000 րուբլի չափով, ծախսերը՝ 7,100,000 ր.։

—

Անցեալ թւի դեկտեմբերի 23-ից փօթի-թիֆլիսեան երկաթուղու ՄԻԽԱՅԼՕՎՕ կայարանից մինչև Բորժոմ և Ախալցխա փօստը ամեն օր է գնում, բացի կիրակի օրերից։ Այդ ժամանակաւոր կարգադրութեամբ Միխայլօվից գնում է փօստը Երեկոյեան 6 ժամին և 56 րոպէ, իսկ Ախալցխայից առաւօտեան 4 ժամին և 45 րոպէ։

—

Մեզ գրում են Լօռու ԱՐԴՈՒԻ գիւղից, որ յունվարի 1-ին, գիշերւայ $1^1/_2$ ժամին տասն և ութ Թուրք ձիաւոր աւազակներ մտնում են Արդուի գիւղի Պապայ Քալանթարեանի տունը և կողոպտում են տան բոլոր կահ կարասիքները և բացի սրանից վերցնում են 3000 րուբլ սպի-[illegible]

[illegible] Այսօրվան հայ-սիրողների թատրօնական ներկայացման մէջ մասնակցում են հետևեալ անձինք։ Տիկին Մարիամ Քուչարեանց խաղում է Անանու դերը, օրիորդ Մարիամ Քալանթարեան, — Սալօմէ, օրիորդ Հեղինէ Տէր-Գրիգորեան, — Բարբարէ, օրիորդ Մարիամ Բաբանասեան, — Նատօ։ Հարուստ վաճառական Սարգսի դերը կատարում է պ. Մ. Էլիօզօվ, Բրիլիանտօվի հօր դերը, — պ. Ն. Յարոյ, Սուրաթօվի դերը, — պ. Յ. Չիգիտնեան, Վանօի դերը, — պ. Բ. Կանդուրալեան և վերջապէս պ. Աստուածատուրեան կատարում է Վանօի ծառայի, Օսէփի դերը։ Պ. Սունդուկեանցի իրան պիէսայի վրա մենք աւելորդ ենք համարում այստեղ խօսել՝ մեր տաղանդաւոր հեղինակի չնորհալի գրվածները յայտնի են արդէն մեր հասարակութեանը։ Այժմ հետաքրքիր է տեսնել թէ ինչպէս կը կատարեն այդ գրվածքը, բացառութեամբ երկուսի, բեմի վրա առաջին անգամ հանդէս դուրս եկող տիկինները և պարոնները։ Աջողութիւն ենք ցանկանում նրանց և անհամբերութեամբ սպասում ենք մինչև երեկոյ։

—

24-որդ ախրաժ առաջին ներքին 5% փոխառութեան 1864 թւի, որ կատարվեցաւ յունվարի 3-ին, 1877 թ.

№ Սերիի	№ Տոմս.	Տարած գումար
17,088	12	200.000
[illegible]	13	75.000
12.043	44	40.000
2.847	24	25.000
5.232	30	10.000
13.313	9	10.000
2.298	37	10.000
1.289	3	8.000
15.708	13	8.000
3.194	22	8.000
6.199	27	8.000
19.668	21	8.000
12.957	39	5.000
673	[illegible]	5.000
10.580	14	5.000
2.296	4	5.000
9.707	31	5.000
6.004	26	5.000
13.666	9	5.000
9.036	19	3.000
16.094	10	1.000
14.948	49	1.000
13.803	18	1.000
17.977	27	1.000
1.665	39	1.000
17.467	44	1.000
1.996	48	1.000

նրանց մէջը չէր. նրանք նստում էին, խաղում էին, տանում էին, տանուլ էին տալի ու ինքը չէր էլի փուշի էր մտն գալի։ Աչքարա տեսաւ, վուր ճալօն մօտ էկաւ ու ասաւ «էրէսդ պարզ ըլի, ինչի չէկար»... ի՞նչ ասէ, ինչ մօզօնէ։ Չէ, ինքն էլ էնդի է, մէ քնչնումը նստած է, օչով հիդը չէ խօսում, օչով մարդահէսաբ չէ գցում, ովոր ում անկծումը բան է ասում, էն է ասում, վուր Մակակօն փուղ չունէ ու էնդուր չէ խաղում։ Մօտ էկաւ էլի ճալօն՝ «ինչի չես խաղում, քա, թէ փուղ գուզիս, կու տամ»... Չէ, գեղինը վուր մտնի էն լաւ է...

Կոթնեցաւ սաքէչումը Մակակօի արտըսունքը մէ մէկ, մէ մէկ։

Ախ սիրուն իս, Մակակօ ջան, էտէնց զանգլի արջիւը յիդ նստած. մէ ձէռումդ զանգլի խուփը, մէկէլումը էրծթէ սաքէչէն, վուրի մէջը չարբալթի մազիէր քու արտըսունքնիրն է թափում։ Բանէ էդ սաքէչէն էտէնց. ափսոս է, վուր-էտ արտասունքը գեղնին վեր թափուի։

Հովցաւ սիրտը, կտրուեցաւ արտասունքը. ամա էլի պէլացած մտիկ էր անում Մակակօն սաքէչումը. օքմին տեսիլ էր, կօսէր փալ է բաց անում, մէջը մայինց ջուր էլ կէր։

Հա փալ էր բաց անում։

Էս փալն էն դուս էրի, վուր մէ սահաթուան էզնէն ճար ու մաղաթ սաքէչէն կունդուրինց թաթէլի զանգլուամն էր ու Մակակօի ջիբումը իրիք մանէթի մազիէր տաս իրիք մանէթ փուղ կէր։

Էս էլ քու փուշը, Մակակօ ջան, ուրիշ ինչ իս ուզում, ինչի իս էլի բէզգամաց. Վախենում իս մարթդ չիմանայ, վուր սաքէչէն գրաւ դրիր. մարթուն ո՞վ է ասում, ո՞վ կու իմաց անէ, վունց կու իմանայ։ Թէ չիս ուզում յօտօնումը, կուլի Աստուծ օտկէ ու չը տանուլ էլ տաս, մէկէլէքանիւէս կու թափիս քու սաքէչէն ու թէ տանուլ կու տաս, էնէնց Աստուծ վունց կու խօսի, վուր գլխ մէկի տանուլ տաս. Միացածն էլ իրիք գիշէր վրա ու վրա կու կտրիս ու մէ չալթաւան կարդ իրիք օրումը կու պծնիս. էս իրիք օրումը մարթդ խօ սաքէչէն չի հարցնի ու իրիք օրւան էզնէն քու սաքէչէն էլի քու զանգլումը կուլի։

Էս խօ էսէնց է, դուն էլ իս ասում, վուր էսէնց է. բաս ինչնէ քիզ նիղացնում, ինչի սիրտդ չէ բաց ըլում։ Կուլի էնդու վրա իս նիղանում, վուր էրէխէդ սաղ գիշէր պիտի մէնակ մնայ. Էսաւ համա ինչ իս նիղանում, օխնած հոքի. ամէ, վուր մարթ էսաւ համա նիղանայ... էրէխէն ինչ մարթահեսար է. հալա քիզ հէստի Սինդուխտ է տուի Աստուծ, վուր տասը դէդա ամէ. բաս նրանք ինչ անին, ովոր քիպէս սըրտացաւ Սինդուխտ չունէ. նրանք միզկը չին։ Դուն ջէր էլի մէ էրէխա ունիս, բաս նրանք ինչ անին, վուր իրիք չուրս էրէխին մէտի քօծի ու բջի արով ին թողնում ու ով գիդէ նրանց ձեռին ինչ ին սովրում։ Քիզ էլի հազրէնը մէջէր է պատահում էս հանգի բան, նրանք կի, խղճիրը, ամէն օր էս օրումն ին, նրանք կի միզկը չին բաս։

Ամա չէ, Սինդուխտը լաւ կնիկ է, նա լաւ կու պահէ քու էրէխին. բաս ինչի իս էտէնց, ինչի իս փքրուտ։ էնէնց դուն էլ չիս գիդի, ասում իս։ Ախ քու հոքուն մեռնիմ, Մակակօ ջան։

Մօտ էկաւ ինքնապահը. չինուեցաւ, սարքուեցաւ, զուգուեցաւ, կօկուեցաւ Մակակօս ու տանէն դուս էկաւ մէ պստի բէջ էզնէն, վուրին ձեռաց բան էր ուզի մօդիկ հարևնիմէն։

* *

Գալիս էր Մակակօս ու ինչ էր գալի. թէ հրիշտակ էր, հրիշտակը գեղնին ինչ բան ունէր, էն էլ մէր քաղկումը, ու թէ աթմորթի էր, էն հանգի էլ աթմորթի կուլէր, ինչ էն ճարկտրածն էր էրեւացմ էն դուքնի չուրերումը։

Ի՞նչ նազըչքար պիտի ըլի, վուր նրա աճկն ու ունքը քաշէ. ինչ գիդիր պիտի ըլի, վուր նրա էրեսի ռանգի նման դուս գայ. ինչ միզու պիտի ըլի, վուր նրա մանգալն ու իրիչը յիդ ասէ... էտտումը իս իմս. ամեն մարթ ձիր սրտի հաւնածին տեսիլ իք մէ օր, նրան նմանեցրէք իմ նազ ու ջէյրան Մակակօիս։

Անգինածի դեւէր վազեցաւ Մակակօս իրանց թաղը, ննգաւ սուրփ Սարգիսի քուչէն. էստի վուտը մէքիչ ծանդրացրուց. սուրփ Սարգըսին վուր հասաւ, մօտ գնաց, դրսի քարին համբուրից ու մտքումն ինչոր ասաւ։

Ի՞նչ ասիր, Մակակօ ջան, ինչ աղօթք արիր։

Աղօթք անելիս սատանէն մարթու անգծումը խանգիսխան քչփչում է, ու կուլի քիզ էլ բան ասաւ, կուլի բան միտդ էրի. դրուստ ասա։

Էնչախը քի տեսնելիս մարթ կօսէր թէ մը-տիկ էս աղչըկան, արքաութենէմէն ինքն է դուս էկի ու սուրփ Սարգիսին է աղաչանք անում, վուր արքաութենին արժանի անէ. դուն կի, Մակակօ ջան, աւտաս էն ասիր թէ՝ «ով զօրավուր սուրփ Սարգիս, դուն փրկէ ու ազատէ էս գիշիր իմ ճար ու մաղաթ սաքէչէն»...

Կուլի եանզլիշ իմ, կուլի չար մտկիր է գալի ինձ, չունքի միզաւոր իմ... համ էլ օմքնու աղօթքը մարթ վունց իմանայ, վունց կանայ իմանայ, եա ինչ դաւի ունէ, վուր իմանայ... Աղօթք անելիս մարթու սիրտը կապվում է Աստծու հիդ ու մէնակ նրանք գիդին թէ ինչ է անց կենում էնչախին իրանց մէջ։

Գալիս է ու գալի Մակակօս... իս մէ նմուշ էլ աճկս չիմ հիռացնի նրամէն. հօրէն Սուրփ Սարգիսի դարի դուսը պեւէր էկաւ, բաղնիներու արչիւն անցկացաւ, մտաւ նիղ քուչէն, էստի Պստի-Բիրթի էկեղեցու պատին էլ դայիմ պաչ արաւ... հօրէն յիմի Մէյդնում է։ Մակակօս գիդէր, վուր էնդի, Մինձ-Բիրթի էկեղեցու դեմուդեմն ուփրօ մօդիկ ճանփա կայ, ամա հիդը ուրիշ ախչըկիրք չը կէին ու մէնակ բանուգոնի բջի արով գաբեղվա չարսւ քարվասլա մըտնիլը։

Ինչոր վուր էր, հասաւ Մակակօս կօլօլ-թաղը, իժում Մօղնու մէյդանը (Մօղնու-բաղ) ու վիրջը երանելի Սօլօլակի թաղը։

(Կը շարունակուի)

5.720	30	1 000
955	50	1.000
408	26	1.000
11.653	35	1.000
6.320	20	1.000
2.865	38	1.000
2.098	45	1.000
4.717	19	1.000
4.475	10	1.000
10.427	35	1.000
7 442	19	1.000
9.306	41	1.000
14.320	25	1.000

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Գերմանիայում ամբողջ հասարակական ուշադրութիւնը դարձրած է այս րօպէիս ներքին հարցերի վրա: Բայխստագի ընտրութիւնները կատարվեցան յունվարի 10-ին ամբողջ Գերմանիայում, և թէպէտ այդ ընտրութիւնների հետևանքները դեռ ևս ամբողջապէս յայտնի չեն, բայց կարելի է եզրակացնել որ այս անգամ պատգամաւորների բազմութիւնը ազգային-ազատամիտ կուսակցութեանը պատկանելու չէ: Շատ տեղ նրանց դէմ դուրս եկան առաջադէմ կուսակցութեան և սօցիալ-դէմօկրատների կանդիդատները: Այդ վերջինները քանի գնում է աւելի մեծ ոյժ և նշանակութիւն են ստանում գերմանական ամբոխի մէջ, մանաւանդ մշակ դասի մէջ: Առաջ նրանց գլխաւոր կենտրոնը Սաքսօնիա էր, իսկ այժմ նոքա հաստատ ոտք են դրել և Բերլինի մէջ: Իսկ կղերական կուսակցութիւնը, որ գերմանական պարլամենտում կենտրոն է կազմում երևում է որ դարձեալ այնքան նստարանները կը ստանայ այժմեան Բայխստագի մէջ, որքան ունէր և անցեալի մէջ: Մանաւանդ հետաքրքիր էին Գերմանիային նոր միացրած նահանգների, Էլզաս-Լօթարինգիայի ընտրութիւնները: Գրեթէ ամբողջ Էլզասի մէջ բողոքի կուսակցութիւնը յաղթվեցաւ և ընտրվեցան ինքնավարութեան (Autonomie) կուսակիցները: Սորա մասին կաշխատեմ այս օրերս դարձեալ խօսելու:—Չը նայելով ներքին, կենսական նշանաւոր հարցերին, գերմանական հասարակական կարծիքը շարունակվում է հետաքրքրվել և արևելեան հարցով: Արևելեան հարց ասելով, պէտք է հասկանալ ոչ թէ միայն Թիւրքիահպատակ սլավօնացի քրիստոնեաներին, բայց և ուրիշ ազգութիւններին, այն է Թիւրքիայի ասիական քրիստոնեաներին: Ապացոյց որքան այդ վերջինները հետաքրքրում են թէ առհասարակ եւրոպական, թէ մանաւորապէս գերմանական հասարակական կարծիքը, այն է, որ Թիֆլիսի հայերից ռուսաց աէրութեանը ներկայացրած ադրէսի հարցը բաւական նշանաւոր երևեցաւ թէ եւրոպական, թէ մանաւանդ գերմանական լրագրութեանը:

Ստրասբուրգ Ա. Արծրունի

ԹԻՒՐՔԻԱ

Անցեալ շաբաթը ստացած հեռագրերից քաղում ենք հետևեալ լուրերը: Կ. Պօլսից հաղորդում են յունվարի 6-ին ռուս «Голосъ» լրագրին որ այն օրը պէտք է կայանար Բարձր Դրան մեծ խորհուրդը յունաց և հայոց պատրիարքի և հրէաների ռաբբիի մասնակցութեամբ:—Նոյն օրը գեներալ Իգնատիէվ ռուս դեսպանը տեսակցութիւն ունեցաւ Սուլթանի հետ:—Թիւրքաց Հայաստանի Մուշ գաւառում անկարգութիւններ կան:—Թիւրքերը կոտորում են քրիստոնեաներին Բօսնիայում:—Կ. Պօլսի միջազգային կօնֆերէնցիայի նիստերը, ինչպէս հաղորդում է հեռագիրը փակվեցան, որովհետև Թիւրքիան չէ կամենում ոչինչ զիջումներ անել մեծ պետութիւնների պահանջներին:

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գոհութեամբ կիմանանք և կը ծանուցանենք թէ ներկայ տարւոյս ապրիլ 15-էն ի վեր այս անուամբ ընկերութիւն մը կազմուած է մայրաքաղաքիս մէջ, որոյ նպատակն է Հայաստանի մէջ ձրիապէս ուսում ծաւալել:

Ընկերութիւնը պիտի ջանայ գլխաւորապէս Հայաստանի այն գաւառաց դպրոցական վիճակը բարւոքել, ուր ամենէն աւելի զգալի է դաստիարակութեան պէտքը. ուստի, այս նպատակն իրագործելու համար, իւր մէջէն յատուկ քննիչ մը զրկած է, որպէս զի աչքի առջև ունենալով գաւառներու կրթական կացութիւնը, որոշէ թէ ուր ամենէն աւելի ծանրացած է ագիտութիւնն և թէ ուր կրնան աւելի արդիւնաւոր լինել ընկերութեան թափելիք ջիգերն և կատարելիք գոհողութիւնները: Քննիչը մեկնած է արդէն բաւական ժամանակէ ի վեր, և յոյս կայ թէ իւր քննութիւնը քիչ ատենէն աւարտելով, ընկերութիւնը պիտի կրնայ իւր առաջին վարժապետը ղրկել անյապաղ.

Արարատեան ընկերութիւնը կազմուած է իրենց ազգասիրութեամբը ծանօթ պատուաւոր հայ ազգիներէ, առանց կրօնական խտրութեան: Ժողովուրդը կրնայ ամենայն վստահութեամբ դիմել անոնց ո՛ և է տեղեկութեան համար և յանձնել իւր յօժար նուէրները, մասնակցելու համար այս ազգօգուտ ձեռնարկին, որ մեր թշուառ հայրենակցաց վիճակը բարւոքելու և բարձրացնելու սրբազան կոչումն ունի:

Մեք, որ մայրաքաղաքիս մէջ բաւական դիւրութիւն ունինք դաստիարակելու մեր զաւակները, թէ բարեխնամ կառավարութեան յառաջադէմ վարժարաններու մէջ և թէ ազգային բազմաթիւ դպրոցներու մէջ, պարտաւոր ենք մտածել թէ աղքատ Ասիացին զուրկ է ամէն դիւրութենէ և թէ պէտք ունի մեր աջակցութեան, որպէս զի ինքն ալ օգուտ քաղէ այն քաղաքակրթական թռւականէն՝ զոր Օսմանեան նորոգ վարչութիւնը բացած է բովանդակ Թիւրքիոյ համար: Հայ ազգին առաջին պէտքը դաստիարակութիւնն է. ուստի, ամէն ընկերութիւն որ այս պէտքն լաւ կարի գոհացնելու նպատակն ունի, Հայ ժողովրդեան ամենամեծ համակրութեանն արժանի է:

(Մասիս)

ՆԱՄԱԿ ՀՌՈՄԻՑ

Ցաւ ի սիրտ կելնեմ Սանթ Անտրէա Տէլլէ Ֆրաթրէ ըսուած եկեղեցիէն, ուր գացեր էի եկեղեցական սուրբ բայց տխուր հանդէսի մը ներկայ գտնուելու:

Երբ այս առաւօտ ժամ 10-ին մտայ յիշեալ եկեղեցիէն ներս, եկեղեցականաց և աշխարհականաց խիստ մեծ բազմութիւն մը լցուած տեսայ, որոց ամենքը ծնկան վրա չոքած անձայն կաղօթէին: Տաճարին մէջ տեղը՝ մեծ դագաղ մը սև ծածկոցով մը պատած բարձր դրուած էր, և վրան հայկական եպիսկոպոսի մը կրած թագը, գաւազանը և գործածած հայլեզուեան խորհրդատետրը և մաշտոցը: Տաճարին ո՛ր կողմը դարձուցի աչքս, ամէն ինչ տխուր և սևագոյն սգոյ նշանը տեսայ: Աղէին, ամէն ինչ, դագաղ, նստարանք, խորան սև վարագոյրներով ծածկեալ էին, և ինչպէս եկեղեցականաց դասը, այնպէս ալ հանդէսին ներկայ գտնուող աշխարհականաց դասը,—արք և կանայք, սև հագած:—Անդին ձախ ու աջ կողմերը եկեղեցւոյ, Լէտի Ֆուլքօնէթի, Ռօտօլֆ Շատով անդրադործի, Անճելիքա Քօֆման անուանի պատկերահան կնոջ, Միւլլէրի, Դանիացի Ծօէկա հնագէտի, և մահմետականութենէ քրիստոնէութեան դարձող Մարօքցի իշխանի մը մարմարինեայ յուրտ դամբանները կային:

Երկար ատեն Պօլսոյ մէջ բնակող Անտիօքայ պատրիարք Մօնսինեօր Պռունիին՝ Աւագ խորանը ձայնաւոր հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէր, և յատկապէս բերուած անուանի երգչաց խումբ մը տխուր բայց խիստ ներդաշնակաւոր և հրեշտակային ձայներով կը երգէր ընկերակցելով երգեհոնի փափուկ եղանակաց:

Կարծես արևելք ամբողջ փոխադրուած էր այս եկեղեցւոյ մէջ. Հայ Մխիթարեանք, Հ. Կոմիտաս Վ. Խսկենտերեան և Հ. Վրթանէս Գալէան, Մարօնիթներու գր. Տարածի եպիսկոպոսը, Տօն Կուրիէլ՝ Քաղդէացւոց պատրիարքի փոխանորդը, Հ. Տիմէօտիոս Սավա՝ Լիբանեան Ցոյն կրօնաւորը, որպէս և Հասուն գերապայծառի քարտուղար Տ. Յարութիւն Բուպեան սարկաւագը իրենց ազգային տարազները հագած ներկայ էին, և ժողովրդեան մէջ՝ Տաճկաստանի հիւպատոսը և մէկ քանի Հայ երիտասարդք և մինչև մի Հայ կին:

Ո՞վ էր այդ հանգուցեալը, որոյ համար այնչափ բազմութիւն հաւաքած էր և այնպէս երևելի հանդէս կըլլար:

Հայ ազգին խիստ նշանաւոր, խիստ առաքինի և խիստ բարեխիղճ անձերէն մէկը, Հայոց մեծ քերթողն ու Թարգմանիչը և Մխիթարեանց փառքն ու պարծանքը եղող գեր. Եդուարդ Հիւրմիւզեան, որոյ համար կըլլար այն պատարագը և որոյ վերջին ողջոյն և յարգանք տալու համար եկած էին այնչափ մարդիկ:

Գերապայծառ Եդուարդ՝ որ իր եղբօր մահուան և անոր յաջորդի ընտրութեան համար 4—5 ամիս առաջ Վենէտիկ գացեր էր, հազիւ դարձեր էր անկից ու յանկարծ հիւանդանալով մի քանի օրուան մէջ այն է ի 26-ին հոկ. հանգեաւ ի Տէր: Նոյն օրը արտաքոյ կարգի հանդիսաւոր թափօրով փոխադրուած էր Սանթ Անտրէա տէլլէ Ֆրաթրէ եկեղեցին, ուր այսօր հանդիսաւոր պատարագն ըլլալով Սան Լօրէնցօյի գերեզմանատունը տարուեցաւ:

Քառասուն տարի կըլլէր որ գերապայծառ Եդուարդ իբրև ներկայացուցիչ Վենէտկոյ Մխիթարեան միաբանութեան Հռոմ կը բնակէր, Քարօլէ քաղէ ըսուած փողոցին 95 համարաւ գեղեցիկ տան մէջ որ միաբանութեան ստացուածքն է: Այսքան տարուան մէջ, իր հեզ և պարզ բնաւորութեամբը, ընտիր և առաքինի վարուքը այնքան սիրուած էր և այնքան բարեկամներ և ծանօթներ ստացած ստարազգիներէ, որ ահա ամենքն ալ իր մահը լսելով եկած էին խառներամ իրենց վերջին հրաժեշտը և յարգանքը մատուցանելու Ս. Անտրէա եկեղեցւոյ մէջ: Այնքան բարեպաշտ էր և այնքան աղքատասէր, որ քանի քանի խեղճ ընտանեաց ամսական կապած էր, չը նայելով որ ինքը հարուստ չէր: Երբէք չէր եղած որ ազգային մը Հռոմ գայ և իր հիւրասիրութիւնը չը վայելէր, այնքան կը պաշտէր իր ազգը, այնչափ կը սիրէր զհայը որ տեսած ատենը ուրախութենէն չը գիտէր թէ ինչպէս մեծարէ, ինչպէս յարգէ:

Ո՛վ որ կարդացած է իր գեղեցիկ գրուածները՝ այս իր առաքինական և ազգասիրական ոգին տեսած է անոնց մէջ. նա իր ուշը դարձուցած է եղած հայոց համար գրել, հայը կրթելու և դաստիարակելու համար միայն:

Ծնած ի Կ. Պօլիս 1799-ին յունվարի 30-ին, լուսահոգի Եդուարդ գերապայծառ տասը տարուան եղած ատեն այն է 1809-ին Վենետկոյ վանքը խրկուած է ուսումնք առնելու և աշակերտելու, բայց Նաբօլէօնը առաջնոյ արշաւանաց պատճառաւ Պօլիս դարձուցեր են զինքը, ուսկից երկրորդ անգամ 1812-ի վերջերը վերստին խրկեր են վանք:

Իր եկեղեցական կարգերն ու աստիճաններն առած է, 1814-ին Աքեմաուութիւն, 1816-ին Ուխտն ըրած է, 1818-ին Սարկաւագութիւն, 1819-ի ավլղը Քահանայութիւն և 1847-ին Արքեպիսկոպոս Շիրակայ ձեռնադրուած է:

1812-էն մինչև իր մահը, այն է 64 տարուան միջոցի մէջ միայն երկու անգամ Պօլիս դարձած է իր ազգականները և բարեկամները տեսնելու համար, և այս ճամբորդութիւնները թէ և խիստ կարճ եղած են, այսու ամենայնիւ ինչպէս ի Հռոմ և ի Վենետիկ, նմանապէս և Պօլիս անձանձրոյթ գրելով և աշխատելով անցուցած է իր ժամանակը:

Մեք քանի որ կըրթայինք իրեն հետ տեսնուելու, միշտ գրիչը ձեռքը գրելու զբաղած կը տեսնէինք նոյն իսկ իր այս վերջին ծերութեան օրերուն մէջ: Ես չեմ տեսած, չեմ լսած մեր ազգին մէջ մէկը որ հանգուցեալ գերապայծառ Եդուարդայ չափ գրական գերազանց ու ընտիր աշխատութիւններ ունենայ: Քառասուն տարուան միջոցի մէջ նա գրած ու թարգմանած է մօտ քառասուն գործք կամ 50 հատորէն աւելի գիրք, և ասոնցմէ միայն մէկը Ռօլէնի հնախօսութիւնն է որ իր հանգուցեալ եղբօր Գէորգ գերապայծառի հետ թարգմանած է, իսկ մնացածը առանց օգնականի: Հարկ չկայ ըսել թէ իր հայկական գրաբառ լեզուի ոճերը ու դարձուածքները որչափ գեղեցիկ են որչափ քաղցր են, և իր ոտանաւոր գրուածքները որչափ քընքուշ, աշխոյժ և ճաշակաւոր, արդէն ազգային բանասէրք և գրագէտք այս մասին ըրած են իրենց դատաստանը ժամանակին:

Ցրչենք այստեղ իր հեղինակութիւնքը և թարգմանութիւնքը որք իբրև արձան յաւիտեան պիտի մնան ազգին մէջ ի պատիւ և ի փառս իւր անուան:

Ահաւասիկ կարգաւ.

		Հատոր
1825—1831	Ռօլէնի Հնախօսութիւնք.	6
1834—1836	Գարթելմեայ Ուղևորութիւն Անաքարսեայ.	6
1832	Ցուցն քերականութեան.	1
1836	Քերականութ. Գործնական.	1
1836	Առձեռն ճարտասանութիւն.	1
1839	Առձեռն Բանաստեղծութ.	1
1840	Դիւցաբանութիւն Համառօտ.	1
1850	Մաղթանք չափաւ.	1
1841—1843	Վիրգիլեայ Էնէականք Մծղր.	1
1844—1845	Ռասինի Քերթուած զկրօնից.	1
1846—1847	Ֆլօրիանա Նումա Պօմպիլ.	1
	Իոս Մեծաղիր.	1
1848	Ֆէնելօնի Արկածք Տելեմաքայ Մեծադիր.	
1848—1859	Վիրգիլեայ Հովուականք Մծ.	1
1849	Բուրաստանք.	1
1854—1855	Բելիսար.	1
1855—1858	Հովիւ Հոգևոր.	5
1858	Տակիտոսի Տարեգրութիւնք.	1
1859	Պօղ և Վիրգինէ.	1
1860	Ցոլք.	1
1860	Ռասինի փեդրայն.	1
1861—1862	Աստուածաբանութիւն Տեսական մեծադիր.	1
1862	Աւագ Օրհնութիւնք և ծաղկաքաղ տարմաւաց.	1
1863	Աստուածասէր Միլոյ Սալեզեցւոյն.	1
1863	Աստուածաբանութիւն Բարոյական մեծադիր.	1
1864	Առակք Գօշի և Նաստանի.	1
1864	Արելեայ Նամականի.	1
1866	Զբօսարան Տօնից.	1
1866	Գերեզմանք Ֆօսքօլեայ.	1
1867	Աքսորանք Միլլերեայ.	1
1868	Մշակականք.	1
1868	Ֆինարի Մտածականք.	1
1868	Մօնթեայ Արիստոդեմ.	1
1869	Արֆիէրեայ Մերոպէ.	1
1869	Մեթաստասեայ Ողբերգութ.	1
1875	Մանծօնեայ Խօսեցեալք.	1
1876	Մեթաստասեայ Ջենոբեայ.	1

Բաց ի վերոյիշեալ գործերէն հանգուցեալը իր մահուանէ քիչ օր առաջ ալ զբաղած էր թարգմանել Պուրտալուի, Մասիլյօնի և Պօսիւէի ճառերը, որոնք մեծաւ մասամբ աւարտած ըլլալով յուսամք որ ի մօտոյ կը տպագրուին:

Գերապայծառ Եդուարդ գործակալ էր նաև Հռոմի մէջ եղած Հայկական եկեղեցեաց և անոնց կալուածոց: Պէտք է գիտնալ որ Հռոմէական Հայք ունին Հռոմայի մէջ երկու եկեղեցիք՝ մինը յանուն Ս. Վլասայ Ճուլիա փողոցի մէջ, և երկրորդը՝ յանուն Ս. Մարիամայ Եգիպտացւոյ Պօքքա Տէլլա Վէրիթա ըսուած փողոցին մէջ, և երկուքն ալ ունին քարաշէն կալուածներ իրենց շուրջը. առաջինը ունի նաև իր երկու կողմերը մի հիւրանոց և մի մարապետանոց ուր Հայ մարապետներ կան:—Երբ հանգուցեալը այս կալուածոց տեսչութիւնը առած է, տուները և հիւրանոցը շատ հին և խարխուլ եղած են և հազիւ տարին 5000 ֆրանկ վարձք կը բերեն եղեր, այժմ անոնք բոլորովին նորոգուելէ յետոյ տարեկան ալ 30,000 ֆրանկ վարձք կը բերեն: Ահա այս ևս հանգուցելոյս աշխատութեանց պտուղն է:

Վերջապէս Հիւրմիւզեան Եդուարդ գերապայծառի մահը ինչպէս Վենետկոյ պատուարժան միաբանութեան, այնպէս ալ ընդհանրապէս ամէն Հայու և Հայ գրականութեան համար մեծ կորուստ մըն է:

28 հոկտ. 1876 Մնամ եւն.

Հռոմ Յ. ՀՕՎԿԱՆԵԱՆ

Թ. Գ. Նամակս փակած ժամին կը ստանամ Հունգարական Բէշթի Լոյդ լրագիրը, որոյ մէջ ցաւօք սրտի կը կարդամ [illegible]

(Մանչեսթէր Լեֆեբր)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Հնդկաստանում [illegible]

— «Тифл. Вѣстн.» [illegible]

— Անգլիական [illegible] Կ. Պոլիս:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԱԼԹԻԿԵԱՆ
միջոց ատամների համար
Է. Է. ԱՊԻԼՀԱՅՄ
ատամնաբոյժի

[illegible]

Գինը ատամների սպեղանուն:

Էլիկսիր	. . . .	1 ր. 25 կ.
» »	փոշի	1 » 25 »
» »	պաստայի	1 »
»	մաստիկի (ատամները պլոմբելու համար)	1 »
»	ատամների կաթիլներ	» 50 »

Այդ դեղերը [illegible] ծախւում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ Ց. Ս. ԾՈՒՐԻՆՈՎԻ և ընկ. մօտ:

Въ Тифлисѣ у Цуринова 7 (12)

Объ изданіи въ 1877 году

«ДОНСКОЙ ПЧЕЛЫ»

ГАЗЕТЫ

ПОЛИТИЧЕСКО-ЛИТЕРАТУРНОЙ

Съ 1-го января 1877 года «Донская пчела» будетъ издаваться по той же программѣ, какъ и въ текущемъ 1876 году, два раза въ недѣлю: по четвергамъ и воскресеньямъ, по одному листу большаго формата въ 5-ти столбцахъ.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

съ доставкою въ Ростовѣ на-Дону:		съ пересылкою во всѣ города россійской имперіи:	
На годъ. . .	6 р. —	На годъ. . .	7 р.
„ полгода .	3 „ 60 к.	„ полгода . .	4 „

За перемѣну адреса Редакція взимаетъ 25 к.

Подписка принимается въ конторѣ редакціи «Донской Пчелы» въ Ростовѣ на-Дону, на углу Таганрогской и Московской улицъ, въ домѣ бывшемъ Сидоровыхъ. Иногородные благоволятъ адресоваться: въ Редакцію газеты «Донская Пчела» въ Ростовѣ-на-Дону.

Редакція покорнѣйше проситъ гг. иногороднихъ подписчиковъ присылать свои требованія заблаговременно, написавъ свои полные адресы четко и разборчиво.

Редакторъ-Издатель И. А. Теръ Абраміанъ.

КАПСЮЛИ ИЗЪ МАТИКО
АПТЕКАРЯ ГРИМО И К°. ВЪ ПАРИЖѢ

Эти капсюли приготовляются изъ эфирнаго масла матико и копайскаго бальзама. Онѣ покрыты клейковинною оболочкою и потому не имѣютъ ни запаха ни вкуса.
Употребляются противъ гонореи.
Каждый флаконъ квадратной формы имѣетъ вокругъ горлышка подпись Grimault et C°. — Продаются во всѣхъ аптекахъ Россіи. Избѣгать поддѣлокъ.

ВЪ ТИФЛИСѢ У ЦУРИНОВА

ЯПОНСКАЯ КРАСКА ДЛЯ ВОЛОСЪ
Совершеннѣйшее окрашиваніе волосъ головы и бороды, безъ малѣйшихъ оттѣнковъ.
RIGAUD & Cie, 8, RUE VIVIENNE, PARIS

Фабричная марка.

Это приготовленіе есть наискорѣйшее и наисовершеннѣйшее между всѣми для окраски волосъ средствами, извѣстными доселѣ. Оно окрашиваетъ мгновенно волосы головы и бороды, причемъ сохраняются блескъ и природная гибкость волосъ. Средство это безвредно и употребленіе онаго весьма легко. Описаніе, прилагаемое при каждомъ флаконѣ, научаетъ какъ красить себѣ волосы безъ помощи куафера.

ВЪ ТИФЛИСѢ У ЦУРИНОВА

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Վ. ՕԼՖՍՕՆ

Բժշկում է ԱՏԱՄՆԵՐԻ և ծնոտի ցաւերը, պլոմբում է փտած ատամները ամենանոր միջոցով, որ հնարված է յայտնի Լանգսդերֆ բժշկապետից և կատարում է ամեն տեսակ օպերացիաներ ատամների վերաբերութեամբ: Դնում է չափաւոր գներով ԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ատամներ նոր եղանակով ձգական կաուչուկի վրա շինած, որ ընդունված է վերջին ժամանակները ամերիկական ատամնաբոյժերի ընկերութեան մէջ: Պ. Վ. ՕԼՖՍՕՆ, որպէս Թիֆլիսի մշտական բնակիչ, երաշխաւոր է իր աշխատանքների լաւ հետեւանքների համար: Նրա բնակարանը գտնվում է ԲԱՐԻԱՏԻՆՍԿԻ փողոցում, իշխանուհի Թումանովի տանը, Ալէքսանդրեան այգու դիմաց: Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան 9 ժամին սկսած մինչև 2 կէսօրի, իսկ երկոյեան 3—6 ժամ: 12 (13)

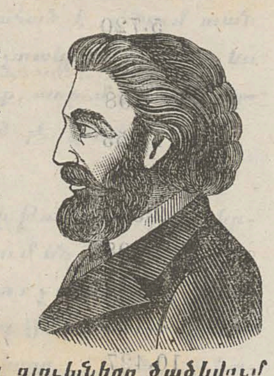

Հօգաբարձու [illegible] ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԽՈՆՈՐԻ [illegible]

ԳԻՆԸ ՄԻ ՇԻՇԻ ՀԱՄԱՐ 2 ՌՈՒԲԼ

Խորհրդատուներ չկան հետ տրւում է և դեղերի գործածութեան նկարագրութիւնը.

ՊՈՄԱԴ
„PASTA EUGENIE“

Այս պոմադի հնարող տիկին [illegible] «Pasta Eugenie» [illegible]

[illegible]

ՄԻ ՍՐՈՒԱԿԻ ԳԻՆԸ 1 Ր. 60 Կ.

Ամեն հետ տրւում է նրա գործածութեան նկարագրութիւնը.

[illegible] «Pasta» [illegible]

Bertha Rice

ՁԵՌՔԵՐԻ ՊՈՄԱԴ

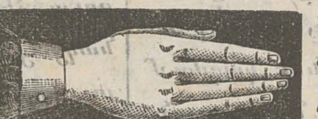

Այս պոմադը [illegible]

Սրուակի գինը 1 ր. 30 կոպ.

ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՆԵՐԱԿ, [illegible] կորցնում իր անոգութիւնը 6 շաբաթվայ ընթացքում, Արկղիկը 3 րուբլ:
ՏՕԿԱՑԱՆ ԲԱԼԶԱՄ, հաստատ միջոց կոշտերի և կաշու կոշտութիւնների դէմ. Սրուակը 60 կ.

39 (50)

ԱՄԵՆԱՀԱՍՏԱՏ ՄԻՋՈՑ
ՓՈՔՐ ԵՒ ՄԵԾ ՄԿՆԵՐ, ԽԼՈՒՐԴՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱՏՆԵՐ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼՈՒ,
ՌԻՍ ԳՈՒՍՏԱՎ ՔԻՄԻՔՈՍ ՊԷՇՏԻՑ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՏԱՆ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ

Որ մի քանի արտասահմանեան պալատներից արտօնութիւններ ունի.

Պատիւ ունեմ առաջարկել թէ հասարակութեանը, թէ պ. պ. վաճառականներին ինձանից հնարած ամենանոր և մեծ ներգործութիւն ունեցող միջոցներ՝ մկներ, խլուրդներ և ամեն տեսակ միջատներ, ինչպէս օրինակ սև ուտիճ (տարական) ցեց, մրջիւն, բաղլինջ, լու և այլն, ոչնչացնելու համար: Յիշեալ միջոցները, որք իմ գիւտերն են և ինձանից պատրաստված են, ստացան կատարեալ հաւանութիւն և յայտնի են ամբողջ Եւրոպայում, որի համար և ունեմ վկայութղթեր.

Այդ միջոցները արժանացան Մոսկվայի բազմարվեստեան հանդիսում 1872 թւին մեծ արծաթեայ մեդալի և Վիէննայի աշխարհահանդիսում 1873 թ. առաջադիմութեան համար մեդալի (Fortschritts—Medaille):

ՀՆԱՐՈՂԸ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐ Է ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.

Մեծ քանակութեամբ առնողներին զիջումն կը լինի.

ԳՆԵՐԸ՝

Մկների և խլուրդների դէմ դեղը մի սրուակի համար 1 ր. 50 կոպ., փոշին սև ուտիճների, ցեցի մրջիւնների և լուերի դէմ 1 րուբլ. Սորա հետ հարկաւոր է առնել և գուտապերչի փոքրիկ մեքենաներ իւրաքանչիւրը 60 կոպ.

Հեղուկ բաղլինջների դէմ մի սրուակ 1 ր.

Այդ միջոցը ունի անուշ հոտ, բիծեր չէ անում և յանկարծակի է ներգործում, որի համար երաշխաւոր է գլխաւոր Դէպօ.

Հաստատ միջոց ԿՈՇՏԵՐԻ և կաշու կոշտութիւնների դէմ, մի սրուակ 60 կոպ.

Գլխաւոր դէպօ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. ԼԱՆԿՕԻ մուշիկային մագազինում, Գփօրցովի փողոցում, Արծրունու տանը: ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱՍՈՒՄ պ. ՍԵԳԱԼԻ մօտ, իսկ ՍՏԱՎՐԱՊՕԼՈՒՄ պ. ԿՈՒՐԻԼՉԵՆԿՕԻ մօտ:

Օտարաքաղաքացիները թող բարեհաճեն ճանապարհի ծախսը վճարել յիշեալ միջոցները ուղարկելու համար: Կարող են թէ փողով, թէ փօստի մարկաներով: 39 (50)